

JACQUES RANCIÈRE • Demokrasi Nefreti

JACQUES RANCIÈRE 1940, Cezayir doğumlu. Halen European Graduate School'da ve Paris VIII Üniversitesi'nde felsefe dersleri veriyor. Althusser'in öğrencisi olduğu dönemde *Kapital'i Okumak* adlı derlemeye katıldı. 1968 olayları sırasında Althusser'le fikir ayrılığına düştü ve 1974'te *La leçon d'Althusser* başlıklı kitabında bu çevreden kopuşunun gerekçelerini anlattı. Kendi kuşağından yazarların metinlerinde kuram ile gerçeklik arasında artan bir uçurum teşhis ederek, 1975-1985 arasında yayımlanan *Les Révoltes Logiques* dergisini kurdu.

Rancièrè'in Türkçe'ye çevrilen eserleri: *Uyuşmazlık* (Ara-hık, 2005), *Estetik Bilinç-dışı* (Ara-hık, 2006), *Siyasalın Kıyısında* (Metis, 2007); *Görüntülerin Yazgısı* (Versus, 2008); *Filozof ve Yoksulları* (Metis, 2009), *Özgürleşen Seyirci* (Metis, 2010); *Tarihin Adları* (Metis, 2011), *Estetiğin Huzursuzluğu* (İletişim, 2012).

La haine de la démocratie

© 2000 La Fabrique Éditions

İletişim Yayınları 2026 • Politika Dizisi 123

ISBN-13: 978-975-05-1570-5

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

FRANZIZCA ASLINDAN YAYINA HAZIRLAYAN Ahmet İnsel

DIZI KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ ve DİZİN Ayla Karadağ

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

JACQUES RANCIÈRE

Demokrasi Nefreti

La haine de la démocratie

Hatred of Democracy

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN

Utku Özmakas

İçindekiler

Giriş	7
Muzaffer Demokrasiden Suçlu Demokrasiye	11
Politika ya da Kayıp Çoban	41
Demokrasi, Cumhuriyet, Temsil	59
Bir Nefretin Nedenleri	79
KAYNAKÇA	107
DİZİN	111

Giriş

Genç bir kadının saldırıya uğrama hikâyesiyle Fransa'yı endişeye sevk etmesi;¹ birkaç gencin okulda başörtülerini çıkarmayı reddetmesi; toplumsal güvenliğin süregiden sıkıntıları; Montesquieu, Voltaire ve Baudelaire'in lise mezuniyet sınavlarında yer alan metinlerde Racine ile Corneille'i tahttan indirmesi; ücretlilerin emeklilik sistemlerinin değişmesi için yürüyüş yapmaları; sınavla girilen seçkin bir okula alternatif bir giriş yolu açılması;² televizyonda gerçeklik şovlarının artışı, eşcinsel evlilikler ve yapay dölleme. Böylesine tepeden tırnağa farklı olayları aynı çatı altında toplayan hiçbir ortak nokta yok. Birbiri ardı sıra yayımlanan kitap ve makalelerde, düzenlenen radyo ve televizyon programlarında, yüzlerce filozof veya toplumbilimci, siyasetbilimci veya psi-

1 2004 yılında genç bir Fransız kadın, Paris treninde bir grup Kuzey Afrikalı gencin saldırısına uğradığını iddia etti. Hikâye, Fransa'da akşam haberlerinin gündemine oturdu ve milli bir "ünlü dava" haline geldi; ta ki kadının televizyona çıkmak için hikâyeyi uydurduğu ortaya çıkana dek – ç.n.

2 2001 yılının başında Paris Siyaset Bilimi Yüksek Okulu'nun (Ecole des Sciences Politiques) yöneticisi Richard Descoings, çok tartışılan bir girişimle, sosyal olarak dezavantajlı konumdan gelen öğrenciler için sınavdan başka bir yolla okula giriş imkânı yaratmıştı – ç.n.

kanalist, gazeteci veya yazar bu soruna çoktan yanıt verdi bile. Hepsine göre, tüm bu belirtiler aynı hastalığa aittir. Tüm bu neticelerin tek bir nedeni vardır. Onun adı da demokrasi, yani modern kitle toplumundaki bireylerin sınır tanımayan arzularının egemenliğidir.

Bu suç ihbarının tekilliğini oluşturanın ne olduğunu görmek gerekiyor. Demokrasi nefreti şüphesiz ki yeni bir şey değil. Aslına bakılırsa basit bir nedenden ötürü demokrasinin kendisi kadar eski: Sözcüğün kendisi bir nefretin ifadesidir. Demokrasi sözcüğü, antik Yunan'da ilk olarak, çokluğun korkutucu yönetimini, her türlü meşru düzenin mahvedilmesi olarak gören kişiler tarafından hakaret olarak icat edilmişti. İktidarın kendilerine doğuştan bahşedildiğine ya da yetenekleri nedeniyle kendilerine verildiğine inananlar için demokrasi tiksiniçlikle eşanlamlı olarak kaldı. Vahiy yoluyla gelen kutsal yasayı insan topluluklarını örgütleyebilecek tek meşru temel olarak ele alanlar için de hâlâ öyledir. Bu nefretin şiddeti, şüphesiz ki, günceldir. Yine de basit bir nedenden ötürü elimizdeki kitabın meselesi bu değildir: Bu nefreti yayanlarla hiçbir ortak nokta yok ve bu nedenle onlarla tartışacak bir şeyim de yok.

Tarih, demokrasiye yönelik bu nefretin yanı sıra, demokrasi eleştirisinin biçimlerinin doğuşuna da tanıklık etti. Eleştiri bir şeyin varlığını kabul eder, ama onun sınırlarını çizmek için yapar bunu. Demokrasi eleştirisi iki muhteşem tarihsel biçim yaşadı. Demokrasiyi kaçınılması mümkün olmayan bir olgu olarak kabul edip onunla bir uzlaşma çabasına giren aristokrat yasa yapıcıların ve âlimlerin sanatı bunlardan biridir. Amerika Birleşik Devletleri'nin anayasasının kaleme alınması güçlerin düzenlenmesi ve kurumların denetlenmesini sağlarken, demokrasiden olabilecek en iyi sonucu elde etme ve aynı zamanda eşanlamlı görülen iki iyi şeyin, en iyilerin yönetimi ve mülk sahipliği düzeninin ko-

runması çabasının klasik bir örneğidir. Bu eleştiri eyleminin başarısı doğal olarak bunun tersinin başarısını besledi. Genç Marx, cumhuriyetçi anayasanın temelinde mülkiyetin saltanatının yattığını göstermekte hiçbir zorluk çekmedi. Cumhuriyetçi yasa koyucular bunu apaçık ortaya koymuşlardı. Ne var ki, Marx bugün hâlâ tükenmemiş olan bir düşünce standardı kurdu: Biçimsel demokrasinin kurumları ve kanunları, burjuva sınıfının iktidarının bunların altında uygulandığı görünüşler ve bu iktidarın kullandığı araçlardır. Böylelikle, söz konusu görünüşlere karşı verilen mücadele, özgürlük ve eşitliğin artık devlet ile hukukun kurumları içinde temsil edilmediği, somut hayatın ve duyulur deneyimin biçimleri içinde somutlaştığı “gerçek” demokrasinin yolu haline geldi.

Bu kitabın konusu olan demokrasiye yönelik yeni nefret, tam olarak bu modellerden birinin altına sokulamaz; ancak her ikisinden de devşirdiği öğeleri birleştirir. Demokrasi nefretinin bütün sözcüleri kendilerinin yalnızca demokratik devletler olmadığını, aynı zamanda kısaca demokrasi olduklarını ilan eden ülkelerde yaşarlar. Bu devletlerin hiçbirisi daha gerçek bir demokrasi çağrısında bulunmaz. Hepsi, aksine, fazlasıyla demokrasiye sahip olduğunu söyler bize. Halkın iktidarını somutlaştırdıklarını iddia eden kurumlara ilişkin hiçbir şikâyetleri olmadığı gibi, bu iktidarı kısıtlayacak hiçbir önlem de önermezler. Montesquieu, Madison ve Tocqueville’in çağdaşlarını heyecanlandıran kurumsal mekanizmalar, onları zerre kadar ilgilendirmez. Şikâyetleri halkla ve âdetleriyle ilgilidir; halkın iktidarının kurumlarıyla değil. Bunlar için demokrasi, yönetimin yozlaşmış bir biçimi değil, toplum ve devleti etkisi altına alan bir uygarlık bunalımıdır. Bundan ötürü alınan bazı tavırlar ilk bakışta şaşırtıcı olabilir. Farklılıklara, azınlık haklarına ve (Fransız) cumhuriyetçi evrenselciliğinin altını oyan pozitif ayırım-

cılığa saygı gösterirken, başımıza gelen bütün kötülüklerin kaynağı olarak demokratik Amerika'yı durmaksızın eleştirenler, aynı Amerika dünyanın çeşitli bölgelerine silahların gücüyle kendi demokrasisini götürmeye kalkınca ilk alkışlayanlardır.

Demokrasiye yönelik bu ikili söylem, elbette yeni değil. Demokrasinin, diğer yönetim biçimleri hariç tutulursa, en kötü yönetim olduğunu duymaya alışmışızdır. Ne var ki demokrasi karşıtı yeni düşünce, bu genel formül için çok daha rahatsız edici bir versiyon öneriyor. Bu düşünceye göre, demokratik yönetim, herkes için eşitlik ve bütün farklılıklara saygı gösterilmesini isteyen demokratik yönetim tarafından yozlaştırılmasına izin verildiğinde kötüdür. Buna karşılık, demokratik toplum tarafından güçten düşürülmüş bireyleri, değerleri medeniyetler çatışması olan medeniyetin değerlerini savunmak için savaşın hayatiyetine çağırdığı zaman iyidir. Dolayısıyla demokrasiye yönelik yeni nefretin savı kısaca şöyle ortaya konabilir: Yalnızca bir iyi demokrasi* vardır; bu da, demokratik uygarlığın felaketini önleyen demokrasidir. İlerleyen sayfalarda bu savın ortaya çıkışını ve yarattığı sonuçları çözümlenmeye çalışacağız. Amaç sadece güncel bir ideoloji biçimini betimlemek değildir. Böyle bir çözümlenme, aynı zamanda, dünyamızın hali ve bu dünyada politikadan ne anlaşıldığına ilişkin bizi bilgilendirir. Böylelikle demokrasi sözcüğünün taşıdığı skandalı olumlu bir şekilde anlamamıza ve demokrasi düşüncesinin keskin etkisini yeniden bulmamıza yardım edebilir.

(*) Aristoteles *Politika*'nın IV. ve VI. kitaplarında "iyi demokrasi" ve "kötü demokrasi"yi karşılaştırır. Aynı kitap boyunca kullanılacağı için bu göndermeyi akılda tutmak yararlı olacaktır – ç.n.